

Els Martí, fotògrafs de Girona

El taller de Sebastià Martí, al carrer de la Cort Reial, va ser una botiga emblemàtica en el desenvolupament de la fotografia d'aficionats i comercial a la Girona de la segona meitat del segle xx. Sebastià Martí Roura i els seus fills Sebastià (Tià) i Josep (Pitu), protagonistes principals d'aquest article, van tenir papers complementaris en l'exercici d'una activitat professional que el cap de família inicià en la postguerra immediata.

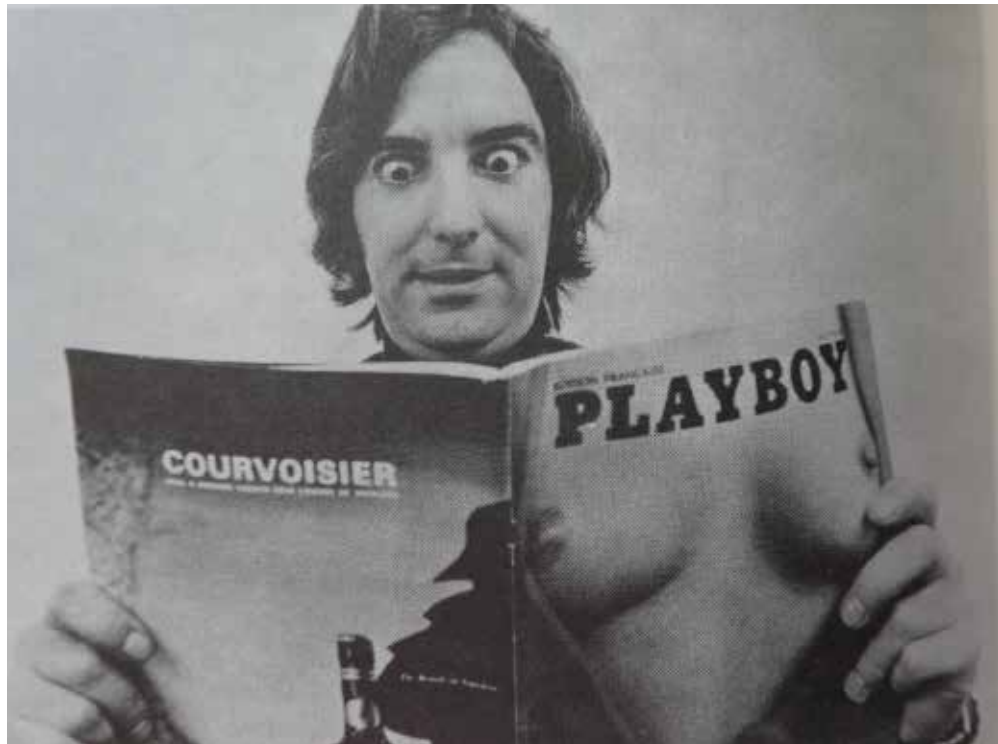
Text > **JOSEP CLARA**, professor titular d'història contemporània a la UdG

Fotos > **SEBASTIÀ MARTÍ**

El novembre del 1962 vaig comprar una càmera fotogràfica molt senzilla, que només costava dues-centes quaranta pessetes. Vaig adquirir-la a la botiga que tenia més a prop de casa: la de Martí, al carrer de la Cort Reial, número 23. A partir d'aquell moment, el tracte amb la família Martí va esdevenir obligat, perquè em van revelar els carrets i en van positivar els negatius corresponents, i perquè, amb el pas del temps, les relacions van augmentar progressivament. Sobretot entre els anys 1964 i 1968, la possibilitat de poder entrar a les entranyes de can Martí significà per a mi un aprenentatge directe del que representava un laboratori fotogràfic i el seguiment de tots els passos del procés de revelar imatges i deixar-les a punt de servir als clients. Vaig ajudar-los a rentar còpies, assecar-les i esmaltar-les, alhora que descobria el vocabulari, les marques i els secrets bàsics d'un ofici entès, en el meu cas, com un esport màgic o insòlit. D'aquell contacte, així mateix, en sorgí una amistat que es prolongà en diverses sortides matinals de diumenge al voltant de Sant Daniel i Campdorà.

Un deixeble de Fargnoli

Sebastià Martí Roura (Tossa de Mar, 1914 - Girona, 1999), fill de Josep Martí Joher, de Jafre, i de Joaquina Roura Reig, de Tossa, era l'amo del negoci, que ell anomenava taller o laboratori fotogràfic. Havia treballat, com a aju-

>> Autoretrat de Sebastià Martí Calvo.

dant, amb els fotògrafs Octavi Unal i Valentí Fargnoli, i tenia una llarga experiència com a retratista i editor de postals de les comarques gironines. Va obrir la botiga en la postguerra immediata, quan escassejaven els productes necessaris per als fotògrafs, i li calgué recórrer a les pràctiques habituals d'una societat aïllada i limitada per la política autàrquica, un sistema que el va enquadrar en el sindicat d'indústries químiques, com

a revenedor de material fotogràfic i cinematogràfic.

Va treballar per als aficionats, per a la premsa del moment i per a institucions oficials, com el Museu Arqueològic. El 1944, Jaume Pol Girbal, en apuntar les tasques de conservació i restauració del mateix museu, precisava que «La labor fotogràfica ha sido intensa, gracias al trabajo del fotógrafo señor Martí, que lleva fotografiado ya todo el material de prehistoria».

>> Postals comercialitzades per Sebastià Martí Roura.

El pare Martí era un home espavilat que coneixia la gent i el territori. L'havia trepitjat sol i, a voltes, acompanyat de Jaume Sureda Prat (Santa Coloma de Farners, 1923 - Girona, 1990), propietari de Fotograbados Gerona i editor de la revista *Usted*. Amb ell van escapolir-se per les terres gironines, de mar i de muntanya. Sureda va evocar una d'aquelles excursions en parlar de Susqueda, l'any 1989: «Yo fui con mi amigo y gran fotógrafo, Sebastián

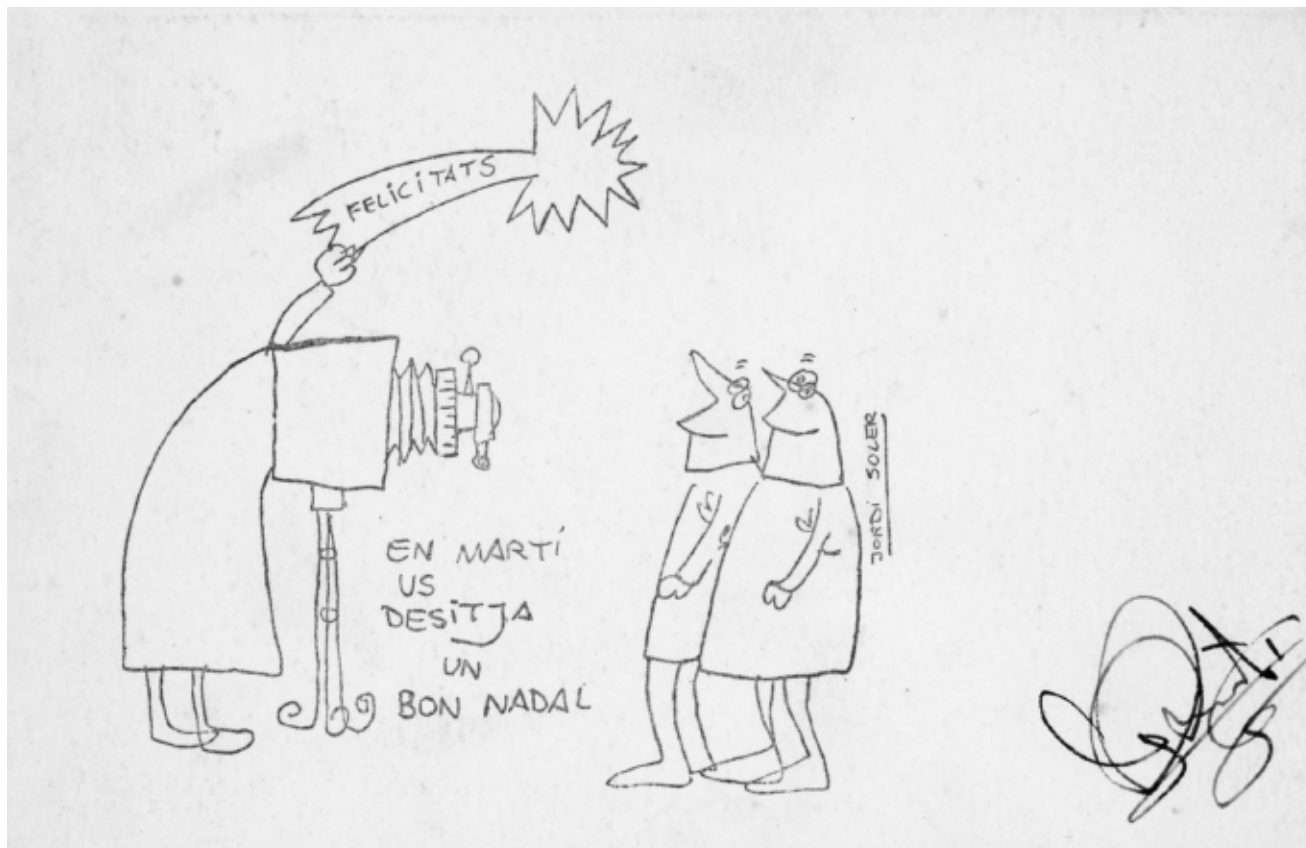
Martí, para hacer, naturalmente, fotos. En aquel entonces, con "Sebas" íbamos recogiendo muchas estampas singulares de nuestra provincia, la mayoría de las cuales se perdieron cuando una inundación alcanzó la tienda que tiene y ahora explota su hijo, en la Cort Reial. Con Martí hacíamos fotos, pero también nos gustaba dar "castigo" al cuerpo, convencidos de que si físicamente corríamos el riesgo de agotarnos por las caminatas que

nos dábamos, y por lo pesada que era aquella máquina de trípode, que anteriormente había manejado Fagnoli, era necesario reponer fuerzas. De ahí que nuestra primera preocupación al llegar a Susqueda, como a cualquier otra aldea perdida por los montes, era buscar la clásica posada, que nunca faltaba o falta».

Sebastià Martí —que havia evolucionat de la càmera de plaques a la Leica i residia a la plaça de la Independència, al damunt del Cafè Royal— combinava la feina diària d'estar a les fosques i a la vora d'un llum vermell amb un passeig després de dinar. Els caps de setmana solia gaudir de la natura i del treball agrari. Un amic, Artur Roig, li va deixar, durant uns anys, les claus de la Torre Bonica, entre Montjuïc i Campdorà, i ell va aprofitar la terra d'aquell indret per fer de pagès. Més endavant, l'adquisició d'una propietat al sector de Ginestar li va permetre continuar l'ideal de moure's de cara a la llum solar i enmig dels colors de l'horta, la qual cosa representava un contrast evident amb les hores que havia passat dins la foscor del laboratori i l'interior de la botiga.

Sebastià Martí Roura va obrir la botiga en la postguerra immediata, quan escassejaven els productes necessaris per als fotògrafs

L'oferta comercial de la botiga de Sebastià Martí restava explicitada a les fundes de paper que lliurava als clients amb les fotografies revelades: «Reportajes de bautizos, bodas. Venta de material fotográfico. Fotocopias. Fotos carnet entregadas al acto. Trabajos industriales. Postales de Gerona y provincia. Los trabajos de laboratorio para los Sres. aficionados se entregan al día. Fotos de carnet en media hora si el caso lo requiere. Reparación de cá-

>> Felicitació de Nadal de Jordi Soler.

maras fotogràfiques. Reproduccions y ampliaciones de toda clase de fotografías». Les ampliacions murals de les fotografies de Fagnoli, a través de les plaques de vidre que Martí conservava, començaven a tenir una sortida selecta, i ell les signava com si fossin obres pròpies.

La botiga del carrer de la Cort Reial va comptar amb clients especials, autors de treballs històrics i arqueològics, com ara Jaume Marquès Casanovas, Miquel Oliva Prat, Joaquim Pla Cargol i Santiago Sobrequés Vidal. Un altre dels habituals va ser el fotògraf Francesc Terradas Martínez (Girona, 1928-2012), que aleshores retratava els partits de futbol del torneig Lluís Pujolràs i seguia les activitats del GEiEG, entitat de la qual era associat. No m'oblido de Joan Domènech, estudiant de magisteri, que sovint demanava reproduccions de fotografies de Lloret de Mar, ni de Carme Alcalde i Maria Rosa Prats, que necessitaven il·lustracions per a la revista *Presència*. Ni tampoc de Jaume Curbet Boj, que el 1966 va editar, amb l'empresa Gerunda de Publicidad, un programa de Fires amb visions ciutadanes d'abans i d'altres d'aquell moment cospades al

mateix indret de les primeres, per tal de subratllar els canvis de la ciutat, a través d'uns comentaris oportuns de Narcís-Jordi Aragó.

Tià i Pitu Martí

Casat l'any 1945 a l'església de San Miguel de Palència amb Maria Pilar Calvo Álvarez, de parla castellana, el fotògraf Sebastià Martí Roura va ser pare de dos nois (Sebastià i Josep Maria), que provaren l'escoltisme, i d'una noia, Pilar, que va morir el 1994, quan només tenia trenta-dos anys. Sebastià Martí Calvo (Girona, 1945 - Ginestar, 2013), el fill gran, era el preferit del pare. Havia après l'ofici de fotògraf per transmissió paterna, i era el que projectava la marca familiar fora de la botiga o taller. Feia els encàrrecs industrials (com els de la companyia COMEXI) i d'institucions públiques (Ajuntament, Manicomi...), repor-

tatges de casaments, postals per a la firma Oscarcolor... i, naturalment, practicava la fotografia al carrer en les ocasions que li abellien, i ho feia com a bon professional i, a voltes, interessat per les imatges en un sentit artístic.

Va treballar per a l'agència Europa Press i il·lustrà llibres d'encàrrec, com una guia artísticoturística de Mariano Oliver Albertí editada per Everest.

Sebastià Martí Calvo practicava la fotografia al carrer en les ocasions que li abellien, i ho feia com a bon professional i, a voltes, interessat per les imatges en un sentit artístic

Ocasionalment, publicà a *Los Sitios* i a la revista *Usted*, i més endavant les seves imatges van ser igualment reaprofitades per la REVISTA DE GIRONA en parlar de temes d'història recent. Més enllà del taller, sentia una bogeria pel món del motor, els cotxes i els ral·lis automobilístics. Ja el 1965, amb Jordi Soler i altres amics,

va participar en l'aventura d'un viatge a Sevilla amb un antic Peugeot —batejat amb el nom d'Obdúlia—, que els havia costat

3.500 pessetes. També era client habitual del bar L'Arc, on coincidia amb dos amics molt vinculats a la fotografia: Jordi Soler i Lluís G. Bonaventura, amb els quals va compondre el grup denominat Els Gralls, que s'encarregà de les primeres portades de *Presència*, l'any 1965. Igualment es responsabilitzà de la foto fixa durant el rodatge de la pel·lícula *Amor adolescente* de Jordi Lladó (1966).

La càmera de Tià Martí va captar nombroses escenes de la vida quotidiana d'una Girona en transformació constant i alhora atacada per les adversitats. L'estri de treball, durant el temps que jo el vaig tractar, era una Rolleiflex gran angular, que impressionava pel·lícula en format quadrat de 6 x 6 centímetres. I bé que, en la realitat, les imatges no són quadrades, el joc de les proporcions li sortia prou ben parat a l'hora de traslladar les fotografies al paper rectangular de 13 x 18 o de 18 x 24 centímetres.

Els aiguats, les nevades, la processó de Corpus, les Fires, activitats esportives, escenes i personatges clau de la transició política, les preteses aparicions de la Torre Gironella, l'homenatge a Carles Rahola, monuments artístics i carrers trastocats per les obres, una granja de guatlles, objectes de museus, actes culturals... van furnir-li l'oportunitat de fer reportatges documentals, reveladors d'una personalitat intuïtiva i creadora davant de realitats establertes o inesperades. No va ser un fotògraf de premsa a sou d'una empresa, ni va fer exposicions de la seva obra, però quan va arribar l'hora precisa, va ser un fotoperiodista dotat d'una alta capacitat tècnica, transmesa per la via familiar i ampliada amb les experiències de la professió i la lectura d'imatges de creadors fotogràfics.

No va cercar, en cap cas, la realització d'una obra d'art ni el reconeixement com a creador, sinó deixar constància dels esdeveniments. Descobria

els enquadraments ideals sense fer fressa. Semblava que no formava part de l'escena i realment hi era. Així va saber copsar el gest i l'expressió de rostres singulars i de la gent anònima que animava el decorat de la vida pública. Nombroses escenes d'uns anys excepcionals de la història de Girona, instants precisos d'una realitat fugaç, plasmats amb concentració personal, sensibilitat i sentit compositiu.

El darrer Corpus del franquisme, el de l'any 1975, va ser, segons *Presència*, «un espectacle decadent, una estampa grotesca, plena de les formes i dels colors d'una època morta per a sempre». El nostre amic l'immortalitzà detalladament i és per això que el setmanari afegí: «Un fotògraf sensible, S. Martí, va captar imatges definitives d'aquest conglomerat delirant. Ací en presentem algunes, sense cap comentari: pertanyen a la processó pròpiament dita i als seus preparatius, entre els quals destaca —en una seqüència

>> Des de la botiga de la Cort Reial, Pitu Martí contempla les inundacions de l'any 1963.

>> Funda per a les fotografies d'aficionat.

sencera— “l'altra processó”: la que fan els capgrossos, amb una animació especial, pels carrers estrets del “barri”, el barri entre cometes que no necessita més qualificatius». Al setmanari *Presència* dels anys 1975-1978, les imatges de Tià Martí van ser, certament, un complement ideal dels textos sobre els fets polítics i socials d'aquell moment decisiu.

Algunes de les instantànies que van ser publicades a la premsa amb el nom de S. Martí, distintiu de la firma comercial, eren pròpiament de Pitu, perquè tot quedava a casa

Em sembla que la seva producció, doncs, fa un bon paper al costat de la de Xavier Miserachs (Barcelona, 1937 - Badalona, 1998) i Oriol Maspons (Barcelona, 1928-2013) en l'àmbit barceloní i a la costa, respectivament. Més que formalista i experimental, és mar-

cadament urbana i documental, i amb un notable instint periodístic.

Al seu germà, Josep Maria Martí Calvo, *Pitu*, li va pertocar una tasca més fosca però no menys important en el negoci familiar. Li agradava anar amb moto i el seduïa la pesca. Va estar al capdavant de la botiga durant una colla d'anys i ajudà el pare en els encàrrecs dels aficionats i les feines

del taller: revelatge de pel·lícules, rentatge, assecatge i esmaltat de les còpies, acoloriment de postals... Va servir els clients amb eficiència, bon caràcter i dedicació. Centenars de persones posaren davant d'ell per fer-se una fotografia de carnet. Això no obstant, un dia, potser no sentint-se prou valorat, va tocar el dos i provà altres camins. I per bé que la seva producció fotogràfica, per aquesta raó, és més difícil d'aplegar, soc testimoni de les bones maneres de fer en la captació de panoràmiques, contrallums i escenes de retrat. Recordo, especialment, les fotografies que va

obtenir en les sortides a Ulldeter-Bastiments, Costabona i Rocacorba, puix que encara conservo tres o quatre proves de les que ell llençava a l'hora de positivament-ne els negatius. Evidentment, algunes de les instantànies que van ser publicades a la premsa amb el nom de S. Martí, distintiu de la firma comercial, eren pròpiament de Pitu, perquè tot quedava a casa.

A hores d'ara, INSPA, Centre de la Imatge de la Diputació de Girona, aplega el fons més significatiu de la producció de Sebastià Martí Roura i de Sebastià Martí Calvo. L'any 2011, el segon va fer una donació que comprenia unes tres-centes imatges, datades entre els anys 1940 i 1980, corresponents al pare Martí, i unes sis mil d'originals seves, datades entre el 1960 i el 2000. Fruit del mateix acord entre Martí i la Diputació de Girona, el centre esmentat va ingressar també una bona col·lecció de plaques de vidre, originals de Valentí Fagnoli, que conservava la família Martí i que havien servit per a les edicions de postals. La història de la fotografia a Girona inclou tots aquests noms, que indiscutiblement no podem oblidar.

>> Vista aèria de la plaça de Catalunya de Girona, amb la Catedral al fons.
Foto: DIPUTACIÓ DE GIRONA. INSPA. FONS MARTÍ CALVO (SEBASTIÀ MARTÍ CALVO).